Hoofdlijnen van de (middel)lange termijn aanpak COVID-19

middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs

April 2022

Aanleiding

De afgelopen twee jaar volgden de coronamaatregelen elkaar snel op. Het onderwijs heeft zich wendbaar getoond door maatregelen zo goed mogelijk in te voeren. De onderwijssectoren verdienen een groot compliment voor de manier waarop ze kwalitatief zo goed mogelijk onderwijs zijn blijven bieden aan studenten. Toch hebben het virus en de maatregelen onmiskenbaar een grote impact gehad op studenten, onderwijspersoneel en andere betrokkenen: de continuïteit van het onderwijs stond onder druk, het gebrek aan fysieke ontmoetingen leidde tot mentale klachten bij grote groepen studenten en de (veelal ad hoc vastgestelde) maatregelen brachten spanningen met zich mee voor wat betreft de invoering en naleving ervan.

De coronapandemie bevindt zich inmiddels in een nieuwe fase van betrekkelijke rust en de samenleving is dankzij vaccinaties en een relatief milde ziektevariant op dit moment weer open. We weten echter niet hoe het virus zich gaat ontwikkelen en willen deze periode dan ook benutten om het onderwijs beter voor te bereiden op het mogelijke verloop van het virus op de middellange termijn. Hieronder worden de hoofdlijnen van de (middel)lange termijnstrategie voor het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en hoger onderwijs (ho) uiteengezet, en wordt tevens aangeduid op welke manieren de lessen en aandachtspunten uit de afgelopen twee coronajaren worden meegenomen bij toekomstig beleid.

OCW is hierover voortdurend in gesprek met partijen uit het onderwijsveld, waaronder onderwijskoepels, studenten en vakbonden. De komende weken wordt dit gesprek geïntensiveerd via een aantal kennissessies, om met experts te komen tot concrete plannen voor een toekomst met mogelijk nieuwe coronamaatregelen in het mbo en ho. We zetten daarbij in op:

1. Effectieve preventie van verspreiding van het virus en het creëren van een veilige werk- en leeromgeving;
2. Voorspelbare scenario's en passende maatregelen voor het geval het virus weer opleeft, waarmee we op verantwoorde wijze kwalitatief goed onderwijs waarborgen;
3. Een verkenning van structurele aanpassingen die het onderwijs meer schokbestendig en toekomstbestendig maken, en die helpen geleden coronaschade te herstellen.

Bovenstaande inzet wordt hieronder in grote lijnen toegelicht, waarbij moet worden aangetekend dat het de huidige stand van zaken betreft: de kennissessies kunnen leiden tot concretere scenario's en een afweging van maatregelen, maar ook tot een (gedeeltelijke) herziening van enkele uitgangspunten. De inzet is gericht op het in juni aan de Tweede Kamer en het onderwijsveld presenteren van een meer concreet sectorplan, dat instellingen helpt bij het maken van eigen draaiboeken voor de verschillende scenario's van het coronavirus.

1. Lessen en uitgangspunten

Het vervolgonderwijs (mbo en ho) is van essentieel belang voor de ontplooiing en het welzijn van jongeren en speelt een vitale rol in het toekomstig verdienvermogen van ons land. Het herhaaldelijk sluiten van het fysiek onderwijs heeft grote impact gehad op het welzijn van studenten in het mbo en het ho, zeker in periodes dat ook andere activiteiten die van belang zijn voor het welzijn, zoals sport, cultuur en uitgaan, wegvielen. Ook het belang om studieachterstanden weg te werken en in de toekomst te voorkomen is groot, zowel voor de betreffende studenten (die vooralsnog een hogere studieschuld opbouwen), als voor de arbeidsmarkt die de instroom van afgestudeerden hard nodig heeft. Het uitgangspunt bij het opstellen van plannen en scenario's voor de toekomst met corona in het mbo en ho, is dan ook niet of het onderwijs fysiek of op afstand moet worden georganiseerd, maar wat er nodig is om fysiek onderwijs op een veilige en verantwoorde manier te organiseren. Dit vraagt een gezamenlijke inspanning van de overheid en het onderwijs. De afgelopen twee jaren hebben we met elkaar de volgende lessen geleerd:

Volledig (noodgedwongen) afstandsonderwijs is voor de meeste studenten ongeschikt
Het herhaaldelijk en over een langere periode aanbieden van afstandsonderwijs heeft geleid tot een stapeling aan afnemende motivatie, studievertraging, het achterblijven van praktijkvaardigheden en een groot tekort aan stages.[1] Het gaat daarbij niet alleen om de cognitieve ontwikkeling en beroepsvorming, ook is er aandacht nodig voor het sociaal-emotioneel welzijn en de persoonlijke ontwikkeling die onder druk komen te staan als studenten en docenten elkaar niet meer fysiek kunnen ontmoeten. Tegelijkertijd was afstandsonderwijs voor sommige (kwetsbare) studenten een uitkomst om onderwijs te blijven volgen. In ieder geval is het van belang gebleken dat onderwijsinstellingen open zijn. Alleen dan kunnen de onderwijsvormen die passen bij de leercontext worden ingezet. Ook is gebleken dat studenten en docenten voldoende toegerust moeten zijn bij het (tijdelijk) overschakelen naar afstandsonderwijs.

Een onderwijsinstelling is meer dan een plek om onderwijs te bieden en te volgen
Het onderwijs heeft een belangrijke rol in de ontwikkeling van studenten. Daarbij zijn drie aspecten te onderscheiden: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming.[2] Studenten hebben deze brede basis nodig om zich goed te ontwikkelen en met voldoende bagage door te stromen naar het vervolgonderwijs, de arbeidsmarkt en hun plek in de maatschappij. Voor toch al kwetsbare jongeren is extra aandacht nodig: zij dreigden tijdens de sluiting van fysiek onderwijs uit beeld te raken en hebben over het algemeen structuur, sociale contacten en perspectief gemist. Het aantal jongeren met mentale problemen is daarbij fors toegenomen.[3]

De maatschappelijke rol van het onderwijs is groot
De coronacrisis heeft niet alleen invloed op de individuele leerprestaties en ontwikkelmogelijkheden van studenten maar ook op de samenleving en het verdienvermogen van Nederland als geheel. Jongeren stelden hun entree op de arbeidsmarkt uit en de coronacrisis lijkt de kansenongelijkheid te hebben vergroot: de ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveaus is groter dan voor de coronapandemie.[4] Bovendien liep in 2020 het aantal jongeren dat niet studeerde en geen baan had tijdelijk op van 5,7% tot 6,7% (in absolute aantallen bijna 33.000 personen).[5] De OESO en de Wereldbank wijzen daarnaast op macro-economische effecten van schoolsluitingen – reden waarom economen ook vanuit het perspectief van verdienvermogen pleiten tegen het sluiten van fysiek onderwijs.[6]

De onvoorspelbaarheid vereist veel van de onderwijssector
De mbo- en ho-sector hebben laten zien dat er een enorme slagkracht is, maar er kan niet alleen op het improvisatievermogen van studenten en personeelsleden worden teruggevallen. Docenten, ondersteunend personeel en bestuurders hebben onder een enorme werkdruk moeten presteren. Voor de (middel)lange termijn is het wenselijk dat er – voordat een nieuwe crisis daadwerkelijk

---

[1] Vanaf het begin van de coronacrisis is onderzoek gedaan naar de wijze waarop onderwijsinstellingen omgaan met de gevolgen van de coronacrisis, via het monitor-onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs in april, juni en oktober. In het voorjaar van 2021 deed de Inspectie onderzoek naar de gevolgen van 16 maanden coronacrisis in het mbo en in het ho. De Inspectie zoomt onder andere in op leervertragingen en achterblijvende praktijk- en persoonsvormende vaardigheden. Het tekort aan stages (dat in de hoogste piek van de hoogste piek eind januari 2021 opliep tot 22.687) wordt gemonitord door de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB), o.a. in het kader van het actieplan voor stages en leerbanen.
[2] In de onderwijssociologie worden in de internationale literatuur ook wel vier functies van het onderwijssysteem onderscheiden: de kwalificatiefunctie, de selectiefunctie, de allocatiefunctie en de socialisatiefunctie. https://education-lab.nl/wp-content/uploads/2020/10/Conceptueel_kader_onderwijskwaliteit_jan2020.pdf
[3] RIVM, Trimbos-instituut en GGD GHOR (november 2021), *Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs*. Deelrapport I Mentale gezondheid van studenten in het hoger onderwijs; CBS (december 2021), *Welzijn en stress bij jongeren in coronatijd*.
[4] SEO Economisch Onderzoek en Verwey-Jonker instituut (december 2020, juni 2021, december 2021), *De impact van de coronapandemie op de overgang onderwijs-arbeidsmarkt*.
[5] Eurostat Recovery Dashboard - Neither in employment nor in education and training (NEET) rate.
[6] Hanushek, E.A. en L. Woessmann, OESO (2020), The economic impacts of learning -losses. *OECD Education Working Papers*, 225; Psacharopoulos et al., Wereldbank (2020) 'Lost wages: The COVID-19 cost of school closures', *World Bank Policy Research Working Paper*, 9246; Teunissen, van Dijk, Nissen (januari 2021), 'Schoolsluiting schaadt economie op termijn fors', *ESB*.

uitbreekt – meer duidelijkheid komt over wanneer welk scenario van toepassing is en wat dat vervolgens voor de onderwijssectoren betekent.

2. Preventieve maatregelen voor een veilige werk- en leeromgeving

Om het onderwijs zo lang mogelijk open te kunnen houden bij een nieuwe opleving van het coronavirus, is het belangrijk dat de randvoorwaarden op orde zijn en dat basismaatregelen om verspreiding van virussen te voorkomen, worden nageleefd. Dit vereist dat kabinet en onderwijssector werken aan een aantal maatregelen om onderwijsinstellingen veilig open te houden. Hieronder worden deze toegelicht op hoofdlijnen; nadere uitwerking volgt na de eerdergenoemde kennissessies met partijen uit het onderwijsveld.

Zelftesten

Het advies om preventief twee keer in de week een zelftest te doen is gedurende de coronacrisis een effectief instrument gebleken om besmettingen vroegtijdig te signaleren en om verspreiding via het onderwijs in te perken.[7] Bovendien gebruiken studenten en personeelsleden de zelftesten bij klachten, om vast te stellen of ze wel of niet naar de instelling mogen komen. De testen worden op dit moment door de overheid gratis verstrekt aan onderwijsinstellingen en zijn daarmee laagdrempelig beschikbaar; studenten en personeelsleden hadden bovendien de mogelijkheid om ze thuis te laten bezorgen via het portaal www.zelftestonderwijs.nl. Het kabinet gaat onderzoeken of deze groepen de beschikking kunnen houden over gratis testen, passend bij het dan geldende testadvies (testen bij klachten, preventief testen, of andere vormen van testadvies).

Tijdige vaccinatie

Omdat we de onderwijsinstellingen (zoveel mogelijk) open willen houden, hebben we met elkaar ook de verantwoordelijkheid om studenten en personeelsleden te beschermen. Het is daarbij belangrijk dat studenten en personeelsleden zich laten vaccineren, maar ook dat dat tijdig gebeurt. Het kabinet zet in op een korte reactietijd tussen besluit en start van de vaccinatiecampagne en op een korte doorlooptijd. Dat past bij de nieuwe doelstellingen van het kabinet en de nieuwe fase in het vaccinatiebeleid. Hierdoor kan iedereen die op dat moment in aanmerking komt voor een vaccinatie deze snel ontvangen. Dit geldt uiteraard ook voor docenten en studenten, voor zover zij op dat moment tot de doelgroep van de campagne behoren. In samenwerking met lokale GGD'en hebben onderwijsinstellingen in het studiejaar 2021/2022 een grootschalige op studenten gerichte vaccinatiecampagne gevoerd en is er een 'menukaart' ontwikkeld waarin onderwijsinstellingen materialen en initiatieven kunnen vinden om het gesprek over vaccinatie te blijven voeren.

Ventilatie

Goede ventilatie helpt om de verspreiding van het coronavirus te voorkomen. Daarom is het belangrijk dat op alle locaties waar onderwijs wordt gegeven, de ventilatie en luchtkwaliteit op orde zijn. Een onderwijslocatie dient hoe dan ook te voldoen aan de eisen zoals die gesteld zijn in het Bouwbesluit 2012. De onderwijsinstelling draagt zorg voor voldoende ventilatie, het op peil houden van de lucht kwaliteit en de communicatie hierover binnen de instelling.

Naleving basismaatregelen

Gedurende de coronacrisis hebben onderwijsinstellingen zich ingespannen om studenten en personeelsleden te helpen zich te houden aan de geldende (basis)maatregelen: handen wassen, looproutes volgen, mondkapjes dragen (toen dat nodig was), thuis blijven en een zelftest doen bij klachten en in isolatie of quarantaine gaan als dat moet. Het is van belang om te analyseren welke strategieën hebben geholpen bij het invoeren en communiceren van maatregelen en hoe naleving kan worden bevorderd.

[7] Oberon Advies en Kohnstamm Instituut, *Monitor zelftesten in onderwijs en kinderopvang – Eindrapport* (september 2021). Zie voor de effectiviteit van zelftesten in het onderwijs, bij verschillende vaccinatiegraden en besmettingsniveaus ook: UMC Utrecht (september 2021), *Derde rapport modellering SARS-CoV-2 infecties in het voortgezet onderwijs* en eerdere studies uit deze reeks.

3. Voorspelbare scenario's en passende maatregelen bij oplevingen

Met het oog op rust in de onderwijssectoren en daarmee het kunnen verzorgen van kwalitatief goed onderwijs, is voorspelbaarheid ten aanzien van de te nemen coronamaatregelen zeer gewenst. In de brief van de minister van VWS namens het kabinet aan de Tweede Kamer over Lange termijn aanpak Covid-19 worden vier scenario's genoemd waar sectoren zich op voor moeten bereiden, deze zijn vertaald naar de situatie voor het mbo en ho. Hiermee wordt getracht om meer voorspelbaarheid te bieden bij mogelijke volgende oplevingen van het virus (zie voor meer informatie bijlage I). In het definitieve sectorplan, dat zoals eerder genoemd naar verwachting wordt gepresenteerd in juni, zullen de scenario's nader worden uitgewerkt, zodat onderwijsinstellingen ze daarna kunnen gebruiken voor het maken van eigen draaiboeken.

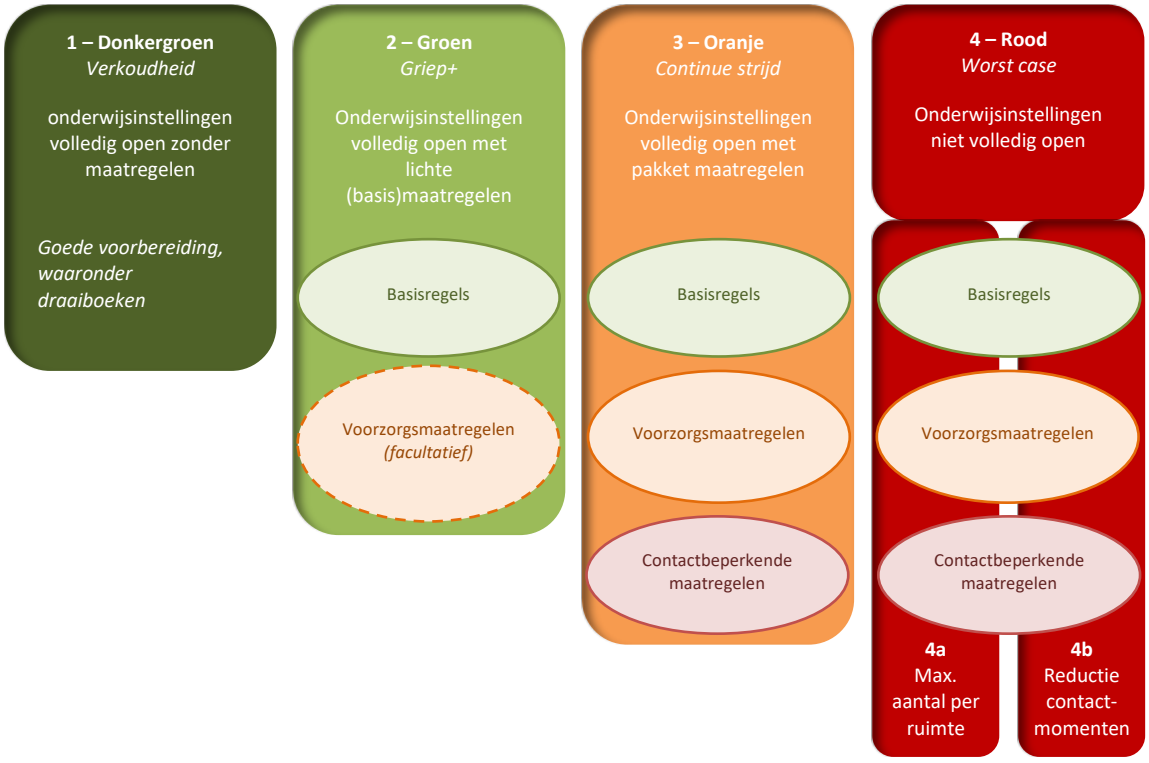

In de (middel)lange termijn aanpak draait het om heldere kaders vanuit de Rijksoverheid, maar daarnaast in toenemende mate om maatwerk. Er gelden zowel landelijke als sectorale kaders maar er moet ook ruimte zijn voor invulling door de individuele onderwijsinstelling. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij scenario 4b, waarin onderwijsinstellingen zelf keuzes kunnen maken in hun aanbod van fysiek en digitaal onderwijs, passend bij de leercontext en de doelgroep, om tot een reductie van het aantal contactmomenten op locaties te komen. In de kennissessies van de komende weken zullen we deze contactbeperkende maatregelen nader verkennen – de balans tussen kaders vanuit de Rijksoverheid en de (gewenste) autonomie van instellingen is dan nadrukkelijk onderwerp van gesprek. Opnieuw geldt dus dat in het bovenstaande overzicht nog wijzigingen kunnen optreden.

4. Toekomstbestendigheid, schokbestendigheid, herstel

De coronacrisis heeft ons genoodzaakt om in ongekend snel tempo creatieve oplossingen te bedenken om het onderwijs doorgang te laten vinden, terwijl daarvoor de (digitale) voorzieningen vaak nog niet op orde waren en de structuur van het onderwijs soms knelde. Naast een goede voorbereiding op scenario's en de maatregelen daarbinnen, zijn er verschillende dingen die het onderwijsveld in samenwerking met het ministerie van OCW kan ondernemen om de wendbaarheid van het onderwijs te vergroten en om beter voorbereid te zijn op nieuwe oplevingen van het

coronavirus of andere virussen. Gedacht kan worden aan specifieke interventies zoals het slim spreiden van bepaalde onderwijsactiviteiten zoals toetsing en examinering, en het anders indelen van les- en vakantieperiodes, zodat het onderwijs beter voorbereid is op een eventueel wintervirus.

Voor een wendbaar en schokbestendig onderwijs gaat het daarnaast ook om verdere uitwerking van meer inhoudelijke beleidsthema's, zoals hoe we in de toekomst willen omgaan met de (voorwaardelijke) toelating van studenten, doordachte keuzes voor onderwijsvormen (online, fysiek of blended) en structurele activiteiten gericht op studentenwelzijn. In het overzicht hieronder wordt toegelicht hoe lessen uit de coronaperiode worden meegenomen in reguliere beleidstrajecten, waarover reeds gesprekken lopen met verschillende veldpartijen.

Spreiding van onderwijsactiviteiten en jaarindeling
De afgelopen jaren hebben laten zien dat het coronavirus meer rond gaat in de winterperiode. Het onderwijs zou schokbestendiger en meer wendbaar kunnen worden, als we daar rekening mee houden. Bij het plannen van toetsen en examinering, het indelen van het jaar in onderwijs- en onderwijsvrije periodes en bij het organiseren van open dagen kunnen we rekening houden met een potentiële opleving van het virus in de winterperiode. Instellingen in het mbo en ho zijn in grote mate autonoom als het gaat om de indeling van het les- en collegejaar en zijn daar – in onderling overleg en met vakbonden – zelf verantwoordelijk voor.

De praktijk van de afgelopen jaren leerde echter ook dat juist rond de kerstvakantie, toen er op veel instellingen een grote concentratie was van onderwijs- en toetsmomenten, het onderwijs ernstig belemmerd werd door contactbeperkende maatregelen. Een langere periode (onderwijs)vrij in deze tijd zou deze druk kunnen verlichten, evenals het verder ontwikkelen van de mogelijkheden om tijd- en plaatsonafhankelijk onderwijs aan te bieden. Hierbij is het wel van belang dat de ingezette onderwijsactiviteiten bijdragen aan de leerbehoeften en -doelen van de student. Het ministerie van OCW gaat de komende weken in gesprek met docenten, studenten, ondersteuners en bestuurders om te reflecteren op de jaarindeling, en of en hoe het ministerie daarin een stimulerende rol kan spelen. Daarbij is ook de relatie met een eventuele vakantiespreiding in het primair en voortgezet onderwijs van belang.[8] Ook wordt dit in samenhang bezien met andere verkenningen gericht op spreiding van onderwijsactiviteiten die op dit moment worden uitgevoerd, zoals de pilot 'verkorting van het collegejaar', die bedoeld is om te bezien of een korter college jaar kan helpen om de werkdruk te verlichten. Al richt deze pilot zich juist op een langere *zomer*periode onderwijsvrij.

In het mbo en ho zijn daarnaast goede lessen opgedaan met digitale vormen van kennismaken, zowel met de instelling als met de opleiding. In de kennissessies van de komende weken kijken we wat we daarvan kunnen leren en willen behouden en bezien we of fysieke kennismakingen op een ander moment zouden moeten worden georganiseerd. Daarbij staat het belang van fysieke kennismakingen buiten kijf: studenten kunnen er sfeer proeven en elkaar en hun docenten ontmoeten. Zo'n open dag, waar veel mensen vanuit verschillende regio's bij elkaar komen, is echter een minder groot risico in de lente- en zomerperiode dan in de winter.

Doorstroom en toegankelijkheid
De coronacrisis leert dat onderwijsinstellingen zelf vaak goed in staat zijn gebleken om flexibiliteit en maatwerk te organiseren als studenten in de knel komen met overgangen binnen de opleiding. Er zijn echter knelpunten ontstaan voor studenten die wilden instromen bij een vervolgopleiding of doorstromen naar een ander onderwijsniveau. Vanwege gemiste onderwijs- en toetsmomenten of niet voltooide stages voldeden deze studenten namelijk niet altijd aan vooropleidings- of toelatingseisen. Hier is, naast doorlopende aandacht, tijdens oplevingen van het coronavirus extra aandacht voor nodig, omdat de overgangen in het onderwijs voor studenten sowieso kwetsbaar (kunnen) zijn. Via de tijdelijke (en in het ho wettelijk) geboden mogelijkheid tot voorwaardelijke toelating tot (vervolg)opleidingen en door middel van aanvullende afspraken in de

[8] Zie daarvoor ook de wendbaarheidsagenda van het sectorplan funderend onderwijs.

servicedocumenten mbo en ho, heeft het ministerie van OCW zich de afgelopen jaren met het onderwijsveld ingespannen om het onderwijs optimaal toegankelijk te houden en stapeling van studievertraging te voorkomen. In dit kader zijn er ook afspraken gemaakt over het verlagen of tijdelijk opschorten van de normen rond het bindend studieadvies (bsa), zodat studenten niet gedwongen werden hun opleiding te verlaten vanwege achterblijvende studievoortgang. Tegelijkertijd kan de versoepelde toelating op een later moment tot problemen leiden, als studenten niet in staat blijken om gemiste onderdelen in te halen en (in het slechtste geval) alsnog uitvallen.

De komende tijd wordt geanalyseerd welke lessen uit het doorstroom- en toegankelijksheidsbeleid behouden kunnen blijven, onder andere middels de kennissessies over de toekomst met corona in het mbo en ho en via de externe evaluatie van de servicedocumenten die op dit moment wordt uitgevoerd door onderzoeksbureau Berenschot. Medio mei wordt de tweede voortgangsrapportage Nationaal Programma (NP) Onderwijs naar uw kamer gestuurd, hierin worden ook de bevindingen van de evaluatie van de servicedocumenten meegenomen. In de monitoring rondom het NPO hebben overgangen tussen onderwijssectoren en -niveaus bijzondere aandacht. Ook wordt door het ministerie van OCW geïnventariseerd welke (wettelijke) knelpunten kunnen worden weggenomen in de overgangen tussen de onderwijssectoren en wat juist aan ijkpunten geborgd moet worden. Daarbij zal er sprake zijn van een sectoroverstijgende denk- en werkwijze (ketenbenadering ko-po-vo-mbo/hbo/wo).

Digitalisering
Onderwijsinstellingen hebben de afgelopen twee jaar veel geleerd op het gebied van afstandsonderwijs. Er heeft een versnelde ontwikkeling van digitale onderwijsvormen plaatsgevonden. Het Versnellingsplan onderwijsinnovatie met ICT voor het HO en het Programma Doorpakken op digitalisering mbo hebben hier een cruciale rol in gespeeld. Niet altijd was deze innovatie ook een verbetering. Tijdens de coronacrisis was er in veel gevallen sprake van noodgedwongen afstandsonderwijs, dat snel was omgevormd vanuit fysiek onderwijs. Mede hierom was de inzet van online onderwijs niet altijd een verbetering voor het onderwijs. Het is dan ook begrijpelijk dat er zorgen zijn over de inzet van digitale onderwijsvormen op de middellange termijn. De keuze voor de inzet van (online of fysiek) onderwijs dient doordacht te zijn. Voor sommige leerdoelen is ontmoeting op de campus belangrijk, terwijl andere activiteiten ook online, op afstand kunnen. Hierbij is het belangrijk om te vermelden dat voor sommige studenten geldt dat zij juist behoefte hebben aan meer onderwijs op afstand. De kwaliteit van het onderwijs en het welzijn van studenten dienen daarom de uitgangspunten te zijn bij de keuze voor onderwijsvormen, niet efficiëntie of gemak. OCW beziet daarom in de komende maanden samen met het onderwijsveld hoe beleid dat is gericht op het stimuleren van onderwijsinnovatie met ICT kan worden voortgezet en verbeterd, om zo de onderwijskwaliteit te verbeteren. Aandacht voor goede ondersteuning en professionalisering van docenten is daarbij essentieel. Deze beleidsvisie zal na de zomerperiode met de Tweede Kamer worden gedeeld.

Studentenwelzijn
Het omschakelen naar online onderwijs en het terugschakelen naar fysiek onderwijs, heeft veel gevraagd van de flexibiliteit van studenten. Uit het rapport van de RIVM (Monitor Mentale Gezondheid) blijkt dat de mentale gezondheid van studenten in het ho ernstig onder druk staat; ook uit de laatste JOB-monitor blijkt dat een ruime meerderheid van de mbo-studenten zich (veel) slechter voelt dan voor de coronacrisis.[9] In de coronaperiode was het maken en onderhouden van contacten vaak lastig en werd er vaak eenzaamheid ervaren. Dit terwijl veerkracht en persoonlijk

[9] RIVM, Trimbos-instituut en GGD GHOR (november 2021), *Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs;* ResearchNed Nijmegen in opdracht van Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (2020), *JOB monitor 2019-2020*. In het RIVM-onderzoek rapporteert de helft van de deelnemende studenten (51%) psychische klachten, in de meerderheid licht tot matige (39%); een kwart (26%) van de studenten geeft aan af en toe of vaker levensmoe te zijn. In de JOB-monitor geeft meer dan de helft van de mbo-studenten aan dat ze meer motivatieproblemen hebben (60%), minder structuur in hun leven (57%) en minder lekker in hun vel zitten (51%).

contact juist bijdragen aan een positieve mentale gezondheid en zorgen voor het verlagen van de drempel om te praten over (mentale) problemen en het sneller zoeken van hulp.

Zowel middenin de pandemie als in de huidige fase is gebleken dat het bieden van structuur en ondersteuning aan studenten erg belangrijk is. Dat geldt ook voor de persoonlijke communicatie en een het investeren in een goede relatie tussen studenten en docenten. Er is behoefte aan een integrale aanpak die minder versnipperd is en die preventie en vroeg-signalering, naast de reguliere begeleiding van studenten, centraal stelt. Samen met het onderwijsveld analyseren we de lessen uit de coronaperiode en verkennen de mogelijkheid om de integrale aanpak in het ho en mbo te versterken, waarbij kan worden gekeken naar extra ondersteuning van instellingen om (meer) studenten te begeleiden, naar het creëren van meer mogelijkheden voor studenten voor zelfhulp en naar het versterken van de binding met docenten en de instelling. Op dit moment wordt er door programma's als de Gezonde School en Geestkracht (in mbo), en met middelen van het NP Onderwijs (in mbo en ho) al veel ingezet op het verbeteren van de mentale gezondheid van studenten.

Hiernaast is ook in de afgelopen twee jaren oog (nodig) geweest voor studenten met een extra ondersteuningsvraag, bijvoorbeeld vanwege belemmeringen als gevolg van een functiebeperking, chronische ziekte of psychische klachten, gendertransitie, zwangerschap en jong ouderschap en vanwege bijzondere familieomstandigheden, zoals mantelzorg. In de landelijke werkgroep studentenwelzijn (ho), waar OCW, Expertisecentrum Inclusief Onderwijs, de koepelorganisaties (VH, UNL, UvH) en studentenorganisaties (ISO, LSVb) aan deelnemen is er structureel aandacht voor deze kwetsbare groepen.

5. Vervolgproces

In de komende maanden worden de hoofdlijnen van deze lange termijnstrategie verder uitgewerkt. Samen met het onderwijsveld ontwikkelen we meer concrete scenario's en maatregelen, onder andere door middel van verschillende kennissessies, waar ook epidemiologen en gedragsdeskundigen aan deelnemen (periode april – mei 2022). Op die manier kan een gezamenlijke invulling worden gegeven aan maatregelenpakketten, waarbij van belang is dat de maatregelen uitvoerbaar zijn, zo effectief mogelijk zijn om het virus in te dammen en draagvlak genieten. Het sectorplan corona in het mbo en ho, dat beoogd is voor juni, beperkt zich tot de maatregelen die zich specifiek richten op het veilig en verantwoord open houden van het onderwijs ten tijde van verschillende scenario's. In dit plan worden ook de lessen meegenomen uit de evaluatie die nu loopt naar de coronamaatregelen in de servicedocumenten mbo en hoger onderwijs.

Over beleidsthema's als doorstroom en toegankelijkheid, digitalisering en studentenwelzijn zal OCW de Tweede Kamer en het onderwijsveld informeren via reguliere beleidsbrieven, zoals hierboven is toegelicht. Daarnaast wordt voor de monitoring van initiatieven en investeringen in het kader van herstel van coronaschade in het onderwijs, verwezen naar de voortgangsrapportages, monitors en het onderzoeksprogramma van het NP Onderwijs.[10]

[10] Zie voor een overzicht van monitorings-, evaluatie- en onderzoekslijnen: https://www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho.

Bijlage: Scenario's op hoofdlijnen[11]

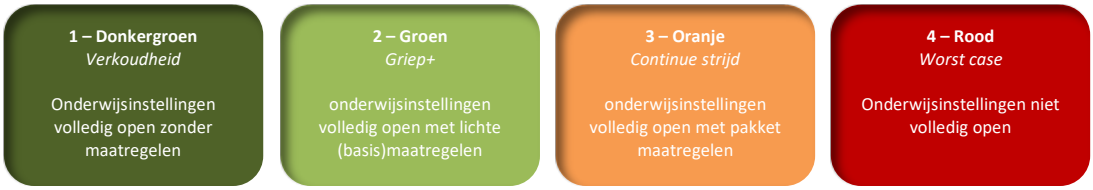

1. Donkergroen (verkoudheid): er is geen reden om coronamaatregelen te hanteren, onderwijsinstellingen dienen wel voorbereidingen te treffen en we werken gezamenlijk aan het verwerken van lessen uit de coronaperiode in reguliere beleidstrajecten als digitalisering, studentenwelzijn en doorstroom en toegankelijkheid. Daarnaast gelden rijksbrede preventieve adviezen en basismaatregelen.
2. Groen (griep+): er is er sprake van waakzaamheid. De geldende voorzorgsmaatregelen zijn weinig ingrijpend, zoals de basisregels en preventief zelftesten, en dienen vooral ter preventie van verdere verspreiding.
3. Oranje (continue strijd): er zijn, naast voorzorgsmaatregelen om verspreiding van het virus zoveel mogelijk te voorkomen, ook contactbeperkende maatregelen nodig.
4. Rood (worst case): er is sprake van een lockdown in de samenleving, waarbij het ook niet meer mogelijk is om het onderwijs voor iedereen op elk moment verantwoord open te houden. Slechts als er sprake is van een virus(variant) waarbij de populatie in de onderwijsinstelling direct gevaar loopt, kan sprake zijn van een (gedeeltelijke) sluiting. Afhankelijk van de ernst van de situatie, is er sprake van een beperking van de groepsgrootte per onderwijsruimte of van een algemene beperking van het aantal contactmomenten op de instelling.

Nb. In welk scenario het beleid zich bevindt, hangt af van het sector overstijgende beeld van de ontwikkeling van het virus. De scenario's worden in de komende tijd, via onder andere kennissessies met experts en veldpartijen, nader uitgewerkt. In juni wordt naar verwachting een definitief sectorplan gepresenteerd voor het mbo en ho, dat instellingen kunnen gebruiken voor het opstellen van draaiboeken.

[11] Dit is gebaseerd op de scenario's in: WRR, KNAW (september 2021), *Navigeren en anticiperen in onzekere tijden*. Deze scenario's zijn ook opgenomen in de kamerbrief van de minister van VWS.